

Nr 49

Av herr Jacobsson, Gösta, m. fl., om inrättande vid Lunds universitet av en professur i internationell rätt.

(Lika lydande med motion nr 86 i Andra kammaren)

Lunds studentkår har i underdånig skrivelse den 21 september 1961 hemställt att vid Lunds universitet måtte inrättas en professur med namnet »Dag Hammarskjölds professur i internationell rätt». Universitetets rektor, professor Philip Sandblom, har den 22 september 1961 i skrivelser till hans excellens statsministern och till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet med synnerligt eftertryck tillstyrkt att vid Lunds universitet måtte redan från och med nästa budgetår inrättas en sådan professur.

Tanken på inrättandet av professorer i internationell rätt är icke ny. Redan 1938 föreslog dåvarande professorn Östen Undén, att en professur i internationell rätt måtte inrättas vid Uppsala universitet. Han anförde bland annat, att det ingenstädes i vårt land funnes en lärostol i vare sig folkrätt eller internationell privaträtt. Förhållandet var så mycket mer påfallande som vårt land under skilda perioder stått i främsta ledet när det gällt försöken att praktiskt utbygga rättsförhållandet staterna emellan. — Efter hemställan från Uppsala universitet föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 218 till 1938 års riksdag, att en lärostol i internationell rätt skulle inrättas vid nämnda universitet. Beslutet föreslogs få karaktären av ett principbeslut. Förslaget bifölls av riksdagen under framhållande av att avsikten visserligen varit att bereda en starkare ställning vid ett av våra universitet åt undervisningen och den vetenskapliga forskningen i både folkrätt och internationell privaträtt, men att riksdagen förutsatte att huvudämnet för den nya professuren komme att bliva folkrätt.

Vid Stockholms högskola hade undervisningen i folkrätt sedan år 1939 bekostats med anslag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Då vidare anslag icke kunde erhållas därifrån, gjorde högskolan framställning om statsanslag till en biträdande lärare i folkrätt. Denna hemställan bifölls av riksdagen. År 1946 beslöt Stockholms stadsfullmäktige att till hedrande av framlidne borgmästaren Carl Lindhagens minne åtaga sig att svara för uppehållandet av en Carl Lindhagens professur i internationell rätt vid Stockholms högskola under förutsättning att det anslag som från statens sida enligt beslut vid 1945 års riksdag utgick såsom bidrag till undervisningen i folkrätt vid högskolan komme att utgå även i fortsättningen. Stats-

1 — Bihang till riksdagens protokoll 1962. 3 saml. Nr 49—52

makterna beviljade det begärda bidraget, och professuren i internationell rätt vid Stockholms högskola inrättades 1947.

Beträffande lundaprofessuren yttrade 1945 års universitetsberedning (SOU 1946: 81 s. 51) i sitt betänkande att principbeslut borde fattas om inrättande av en professur i internationell rätt vid Lunds universitet. Professuren borde inrättas när juridiska fakulteten gjort framställning därom. Detta har skett vid upprepade tillfällen under de senaste 15 åren, men hittills utan statsmakternas gensvar. 1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen framhöll i sitt betänkande (SOU 1953: 15 s. 206 f., 511 och 524), att alla de åtgärder borde vidtagas som kunde främja intresset för internationell rätt, och som ett led i denna riktning föreslogs professorer i internationell rätt i både Uppsala och Lund. Som motivering härför framhöll kommittén följande:

De internationella frågorna ha under senare år alltmer ökat i betydelse. För ett litet land som Sverige skulle det vara av utomordentlig vikt att äga tillgång till ett mindre antal välkvalificerade jurister på den internationella rättens område, vilka kunde sändas till de internationella organisationerna. Härför är det emellertid nödvändigt att tillräckliga resurser skapas för forskning och kvalificerad undervisning inom detta rättsområde genom att samtliga tre juridiska fakulteter få en egen professur i internationell rätt. Sedan detta skett bör det finnas väsentligt större möjligheter att väcka och stimulera yngre vetenskapsidkare till vetenskapliga insatser på den internationella rättens område.

I samband med Dag Hammarskjölds bortgång har Lunds studentkår i en skrivelse till Konungen föreslagit inrättandet av en Dag Hammarskjöld-professur i internationell rätt. I skrivelsen från lundastudenterna framhålles, att Dag Hammarskjöld under hela sin tid som generalsekreterare enträget och målmedvetet arbetat på att stärka den internationella rättens ställning för att därigenom få ett verkningsfullt instrument att lösa mellanfolkliga tvister. Vidare framhålles att ett universitets möjligheter att verka för detta mål är att forska i den existerande internationella rätten och söka vidareutveckla denna. Sverige har emellertid endast en professur i internationell rätt, och därför är den internationellt rättsliga forskningen i vårt land föga utvecklad. Genom att inrätta ytterligare en professur i internationell rätt skulle Sverige verka för det som var ledmotivet för Hammarskjölds verksamhet, nämligen fred och frihet för världens folk.

I anledning av denna framställning anförde Lunds universitets rektor, professor Philip Sandblom, den 22 september 1961 i likalydande skrivelser till hans excellens statsministern och till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet bland annat följande:

I vår egen tid och icke minst under de senaste åren har det blivit uppenbart, att såväl folkrätten som den internationella rätten i vidsträckt mening fått en allt större betydelse. För en liten stat som Sverige är det av stor, ja i vissa lägen av enorm betydelse, att hava tillgång till en på veten-

skaplig forskning grundad aktuell folkrättslig kunskap. Detta gäller också den internationella privaträtten. Här bör det räcka med att endast nämna två exempel: dels alla de privaträttsliga frågor, som beröra i vårt land emottagna tiotusentals flyktingar eller andra hos oss bosatta utlänningar, dels de väldiga internationellt rättsliga problemkomplex, som måste bliva följderna av de pågående övervägandena och planerna på vårt lands förbindelse med de stora europeiska handelsblocken. Från företrädarna för den svenska industrien och handelskamrarna har också vid upprepade tillfällen kraftigt understrukits betydelsen av vetenskaplig forskning och undervisning i internationell rätt. Studenterna ha också tidigare vid upprepade tillfällen uttalat önskemålet av en professur i ämnet vid härvarande universitet. Studentkårens hemställan synes mig sålunda vara starkt motiverad. Jag får därför med synnerligt eftertryck tillstyrka att vid Lunds universitet måtte redan från och med nästa budgetår inrättas en professur under namnet Dag Hammarskjölds professur i internationell rätt.

I det remissyttrande som universitetskanslern avgav den 16 oktober 1961 underströks angelägenheten av att ämnet internationell rätt vore företrätt genom professurer vid rikets samtliga juridiska fakulteter. Kanslern hemställde förty, att Kungl. Maj:t i 1962 års statsverksproposition måtte föreslå inrättandet av en professur i internationell rätt vid Lunds och Uppsala universitet från och med budgetåret 1963/1964. I sin motivering framhöll därvid kanslern beträffande folkrättens ställning och betydelse följande.

Motsättningarna mellan de västeuropeiskt orienterade staterna samt de så kallade folkdemokratierna och det nya element, som de självständigblivna kolonialområdena utgöra i det internationella umgänget, ha väsentligt raserat den enhetlighet i civilisation och rättsuppfattning, som varit den tidigare folkrättens grund. Den pågående utvecklingen har ökat den internationella rättens betydelse för de praktiskt verksamma juristerna genom att kommunikationerna och handelsförbindelserna mellan länderna blivit allt livligare.

Frågan om professurens namn ansåg kanslern böra prövas i ett större sammanhang. Tidigare hade nämligen enskild persons namn endast knutits till donationsprofessurer. Goda skäl hade dock, enligt kanslern, anförts för tanken att här frångå denna linje.

I anledning av detta sista yttrande underströk Lunds studentkår i en skrivelse den 25 oktober 1961 vikten av att professuren erhöi Dag Hammarskjölds namn. Härigenom skulle genom blotta namngivningen anges inriktningen av den föreslagna forskningen. Huvudsyftet borde vara att söka utforma och vidareutveckla den folkrätt som erfordras för att på rättslig väg lösa mellanfolkliga tvister. Det vore av största vikt, att med nuvarande skarpa motsatsställning mellan olika block tillfälle funnes, att i ett neutralt land bedriva forskning inom bland annat denna del av folkrätten.

Underteknade vill understryka betydelsen av att universitetskanslern i

sitt äskande för Lunds universitet budgetåret 1962/63 upptagit ifrågasvarande professur. Kanslern har för övrigt kraftigt beskurit universitetets äskanden och i sin egen framställning endast medtagit de enligt hans uppfattning mest angelägna kraven. Det är därför anmärkningsvärt att saken med fullständig tystnad förbigåtts i årets statsverksproposition.

Som motivering för inrättandet av professur i internationell rätt vid juridiska fakulteten i Lund förtjänar påpekas den tillbakaskjutna plats ämnet intar enligt den år 1957 antagna studieordningen för juris kandidatexamen och juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Ämnet folkrätt ingår som en mindre del i examensämnet offentlig rätt med folkrätt, vilket för övrigt redan omfattar de stora ämnesområdena statsrätt och förvaltningsrätt. Den internationella privaträtten åter är visserligen självständigt examensämne men har enligt planen över studiegången en normalstudietid om blott 3 veckor. De båda ämnenas nuvarande begränsade utrymme betecknar en märklig disproportion med hänsyn till dessa ämnens i våra dagar alltmer ökade betydelse. Splittringen på två examensämnen samt avsaknaden av speciella lärare inom dessa rättsområden medför, att de vilka önskar ägna sig åt fördjupade studier i något av dessa ämnen inom juris kandidatexamens ram ej kan beredas den erforderliga handledningen. Detta gäller i än högre grad dem, som vill licentiera eller doktorera i detta ämne.

För de praktiskt verksamma juristerna har den internationella rätten fått en alltmer ökad betydelse. Från den internationella privaträttsens område räcker det med att nämna endast två exempel: dels alla de privaträttsliga frågor som berör i våra land emottagna tiosusentals flyktingar eller andra hos oss bosatta utlänningar, dels de väldiga internationellt rättsliga problemkomplex som måste bli följden av planerna på vårt lands associering med den europeiska ekonomiska gemenskapen. Företrädarna för den svenska industrien och handelskamrarna har också vid upprepade tillfällen kraftigt understrukit betydelsen av vetenskaplig forskning och undervisning i internationell rätt.

I en tid av alltmer ökad spänning i världen med ständigt återkommande konflikter såsom senast situationerna i Goa och Nya Guinea är det för en liten stat som Sverige av stor, i vissa lägen avgörande betydelse att ha tillgång till en på vetenskaplig forskning grundad aktuell folkrättslig kunskap.

Den internationella rätten har en historisk anknytning till Lunds universitet. Under universitetets första tid verkade här dåtidens främste folkrättsexpert, Samuel von Pufendorf. Genom sina banbrytande forskningar medverkade han väsentligt till utvecklingen av folkrätten och därmed den internationella rätten. Genom att inrätta en professur i internationell rätt vid Lunds universitet skulle universitetet ånyo få möjlighet att i framtiden medverka till utvecklingen av den internationella rätten.

Med hänsyn till de alltmer ökade förbindelserna mellan särskilt södra Sverige och kontinenten — man beakte projekten på tillskapandet av en Örestad — kommer helt nya och väsentligt ökade krav att ställas på den internationellt rättsliga forskningen. Grunden för denna forskning bör vara en professur i internationell rätt vid Lunds universitet.

För en professur i internationell rätt i Lund talar även bestämmelsen om riksgiltighet för akademiska betyg i juridik, som juristutbildningskommittén vid genomförandet av juristutbildningsreformen 1958 framhöll såsom synnerligen väsentlig. Riksgiltigheten innebär i korta ordalag, att betyg i ett ämne vid en fakultet skall äga giltighet vid landets övriga juridiska fakulteter. På grund härav måste innehållet i de olika examensämnena vara detsamma vid de olika fakulteterna. Om internationell rätt skulle utbrytas och bilda ett eget examensämne vid blott en av de juridiska fakulteterna skulle detta innebära ett avsteg från principen om riksgiltighet. Då en professur i internationell rätt redan inrättats vid Stockholms universitet talar starka skäl för att det snarast måtte inrättas professurer i internationell rätt även vid de övriga juridiska fakulteterna.

Den kostnad som inrättandet av en professur i internationell rätt kommer att medföra är ringa med hänsyn till det stora värde en ökad kunskap om de internationellt rättsliga problemen har för vårt land.

Med stöd av vad som ovan anförts får vi hemställa,
att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla,
att en professur i internationell rätt vid Lunds universitet
inrättas från och med budgetåret 1963/64.

Stockholm den 22 januari 1962

Gösta Jacobsson

Lennart Geijer

Erik Alexanderson

Gunnar Edström

Stig Gorthon
